tematic toate momentele solistice. Michelle Giroux, în rolul fetei, este o răsfățată oarecare, fără a face vreo legătură între problemele intime ale personajului şi revolta culturală a generației din care acesta face parte. Foarte buni, Patricia Collins şi James Bendick, în rolul vecinilor terorizați, construiesc în cheie realistă, nişte figuri tipice din clasa mijlocie care locuieşte, confortabil, în suburbii. Ar fi fost necesară tocmai redimensionarea acestor personaje malefice, prin scoaterea lor din contextul social. Marea revelație este Fiona Reid, în rolul surorii alcoolice, Claire. În loc să pastişeze, cum era, oarecum, de aşteptat, pe Vivien Leigh din *Un tramvai numit dorință*, Fiona Reid îşi joacă personajul şi-l parodiază totodată, în manieră brechtiană. De o inteligență şi un simț al *timing*-ului cu totul aparte, actrița reuşeşte instinctiv ceea ce publicul avizat aştepta, iar echipa neglija: să aducă piesa în zilele noastre.

Zilele noastre sunt ale globalizării şi, tocmai de aceea, ale unei intense interogări cu privire la identitate. Marshall McLuhan spunea despre Canada că este singura țară care a învățat să trăiască fără să aibă o identitate distinctă. Absența identității naționale poate fi un avantaj, în sensul că permite emergența unei conştiințe globale, a întregii umanități. În secolul al XIX-lea, junimistul Vasile Pogor, punându-şi spinoasa întrebare, în spiritul lui Montesquieu, „ce înseamnă să fii român?", îi răspundea prin afirmația că *les peuples heureux n'ont pas d'histoire*. Absența oricărei narațiuni istorice de hegemonie politică sau culturală poate fi, astăzi, factorul de deschidere către noutate şi creativitate.

Doina PAPP

Festivalul International Butrinti 2007

Aproape necunoscută europenilor, Albania este o țară fabuloasă. Nu mai vorbesc de locurile unde am călătorit eu, pe țărmul Adriaticii, la Saranda, în inima străvechii Ilirii. Nu spunea Shakespere în ***A douăsprezecea noapte***, prin gura personajului care naufragiază pe țărmul Iliriei: Ce țară o mai fii şi asta?! După ce vezi aceste locuri, dai dreptate mirării lui. La urma urmelor, sălbăticia, caracterul frust, ciudățenia nu sunt adjective chiar atât de rele, ba din contră, ar putea spune cei care apreciază unicatele. Aşa stând lucrurile, nici eu n-ar fi trebuit să simt atât de acut vocea sălbatică a acestor pământuri străbătând drumul incredibil, spectaculos dar şi periculos, de la Tirana la Saranda. Vreo 6–7 ore (peste trei sute de kilometri) urcând şi coborând creste de munți, pe o potecă îngustă numită şosea, privind dacă mai aveai curajul, amețitoarele prăpăstii din străfundul cărora ne zâmbea larg, în culori de smarald, marea. Arşița făcea din pulberea stearpă a drumului un peisaj aproape selenar, înveselit ici-colo de câte un măslin răsărit reverențios în calea drumeților. E adevărat că la Saranda se poate ajunge şi prin insula Corfu, cu vaporul (doar zece kilometri)fără a avea însă în acest fel un contact cu Albania profundă, ieşită nu demult din grota comunistă. Vechi de peste trei mii de ani, locurile acestea sunt pline de ruine ale vechilor castre romane din vremea multelor secole de ocupație şi, mai deloc, de semne ale otomanilor care au cotropit Albania până în 1812.

În bazinul mediteranean, din care face parte acest areal, s-au produs de-alungul istoriei interesante sinergii, la care au luat parte şi sciţii şi tracii sau dacii, întâmplări studiate de Nicolae Iorga îndelung, motiv pentru care statul albanez i-a donat o casă la Saranda. Rezonanţa latină a numelor, a limbii din această ţară numită Shkodra – sunt alte însuşiri frapante în amestecul de religii şi culturi care exprimă spiritul ţinutului. Pe băiatul de la recepţia hotelului îl cheamă Igli, pe prietenul meu regizor Adonis Filipi, foarte mulţi îşi spun Edmond, iar directorul Festivalului, de un cavalerism impecabil cu iz romantic, poartă un nume italienesc sută la sută:Alfred Bualoti. Da, da, ce ţară mai e şi asta?! care după o dictatură de tip medieval, de pe urma căreia au rămas celebrele buncăre care străjuiesc drumurile, se luptă cu trecutul într-un avânt de invidiat. În doi ani, au terminat un aeroport la standarde internaţionale(el se numeste „Maica Tereza") e avansat lucrul la cea mai mare autostradă ce va lega capitala de litoral, iar acesta va fi în curând unul dintre cele mai căutate locuri de către turişti. Din acelaşi entuziasm s-a născut în anul 2000 şi ideea **Festivalului Butrinti 2000,** pe care Ministerul Culturii, Turismului şi Sportului îl finanţează. Butrinti e o mică aşezare la 15 kilometri de Saranda, cu un inestimabil parc arheologic, din care face parte şi splendidul amfiteatru antic cu o vechime de peste trei mii de ani, de pe meterezele căruia răsună an de an un gong uriaş. Nu ştiu de unde şi, mai ales, cum el se umple timp de o săptămână cu spectatori veniţi, cu mic cu mare, la teatru. I-am văzut târziu în noapte mergând pe jos spre casele lor, sătucuri din împrejurimi, în timp ce autobuzul nostru luneca leneş pe drumul de întoarcere la hotel. Un grup mic de oameni – din care pe lângă directorul amintit trebuie să-i menţionez pe directorul executiv Edmond Xhumari, pe dramaturgul Stefan Capaliku, cel care a condus conferinţele de presă – asigură de şapte ani o bună şi eficientă desfăşurare a Festivalului, care, acum că s-a împământenit sigur, îşi propune să-şi definească mai bine profilul şi poate să devină şi competitiv. În cele câteva discuţii cu directorul Alfred Bualoti, am aflat că selecţia a urmărit în orice caz şi până acum să promoveze spectacole care se încadrează mediului ambiant, spaţiului scenic original, fără a-i îngrădi însă deschiderea. De altminteri, cum am putut observa, reprezentaţiile cele mai bine percepute au fost acelea care au lăsat să respire acest spaţiu, care au ştiut să stea de vorbă cu zidurile roase de vreme, cu cerul înstelat, cu gângăniile, de ce nu, devenite nu o dată personaje sau parte din decor. De-alungul timpului, au poposit la Butrinti trupe din aproape toată Europa, dar şi din America şi, bineînţeles, din Balcani, genul proxim de referinţă. Ediţia a 8-a la care am participat, aflându-mă pentru prima oară la Butrinti, mi-a făcut o bună impresie. Afişul a fost dominat de piese antice, dar, paradoxal, cea mai puternică emoţie a produs-o un spectacol contemporan de la **Teatrul de Dramă din Belgrad**, intitulat ***A small Theatre of Death,*** după Elfride Jelinek, cunoscuta scriitoare austriacă distinsă cu Premiul Nobel. De o rafinată modernitate, având în centru un personaj misterios, o femeie , o fostă celebritate a scenei, spectacolul abordează teme existenţiale majore, frisonante, în acelaşi timp, filosofice şi existenţiale. Nu auzim noutăţi poate, deşi e bine să ne amintim cât mai des cât de fragili şi muritori suntem cu toţii, dar vedem un fel de cabaret macabru în care cântecul şi dansul exhibează grotesc dramele lăuntrice. Actriţa, cu masca ei mortuară prefabricată, dar şi cerşetorul care sfârşeşte într-o cutie de carton, se întâlnesc pe acelaşi petic de scenă al vieţii, chiar dacă drumurile lor sunt paralele. Preluate şi exprimate artistic de grupul actorilor care funcţionează

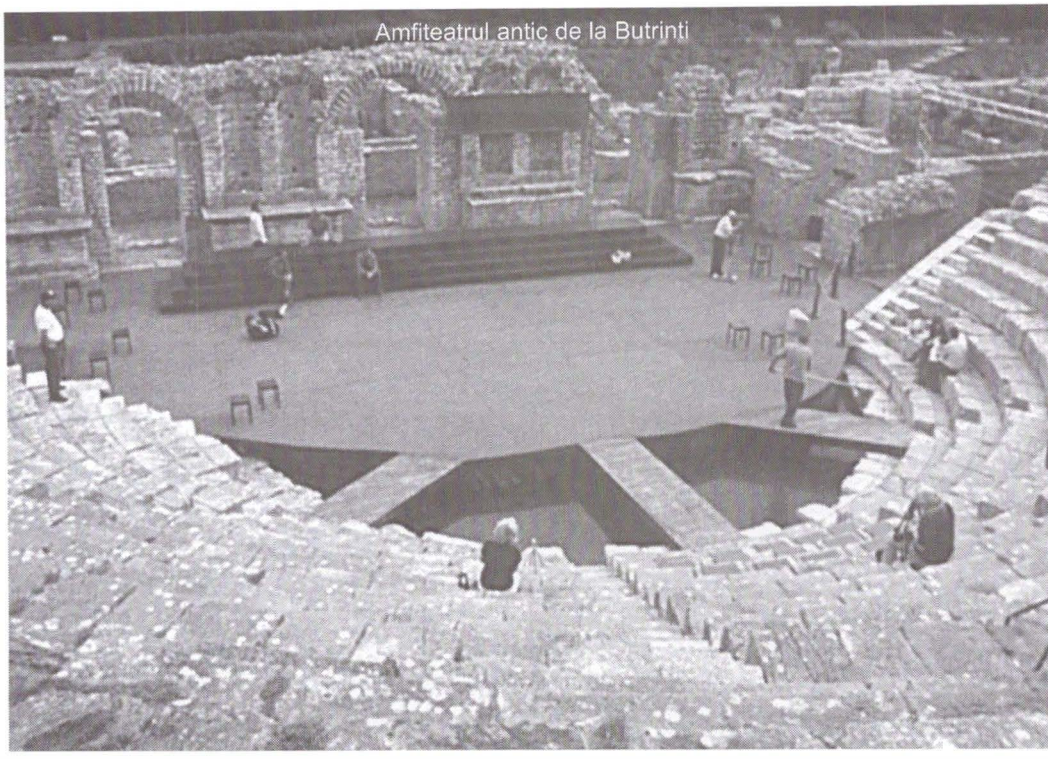
Amfiteatrul antic de la Butrinti

sincron, ca un ansamblu rezonant acordat la stările personajelor, biografiile, reacțiile celor două personaje centrale (dacă pot fi numite astfel) trec de la personal la general. Stilul e mai degrabă suprarealist, şi tocmai de aceea atât de semnificativ în simbolistica pe care o conține. Există şi o cromatică studiată în alb şi negru foarte expresivă ca imagine şi sens. Nu ştiu în ce cadru se joacă spectacolul acasă, pe o scenă obişnuită, dar la Butrinti, pe fundalul zidurilor descojite Durdija Cvetic, interpreta principală, blondă, cu rochia ei *fin de siècle,* arăta ca o floare dintr-un ierbar. Admirabilă această actriță, bun întreg ansamblul şi un regizor al cărui nume l-am reținut: Nebojsa Bradic. Cei care au ridicat publicul în picioare au fost însă grecii. **Teatrul Național de Nord de la Salonic**, prezent în fiecare an la Butrinti, a adus cu titlul ***Lumea lui Dionysos***, o adaptare după ***Bacantele*** de Euripide. Pot spune că a fost pentru prima oară când am văzut un spectacol grăitor pentru sursele care-au dat lumii arta pe care o slujim, teatrul, pentru „naşterea tragediei" de care vorbeşte Nietzsche. Spectacolul respiră în cadrul culturii populare greceşti, care l-a produs, dar atinge, într-un mod sublim tema confruntării dintre apolinic şi dionisiac, dintre Eros şi Tanatos în momentul în care cele două entități, care se confruntă, îşi definesc principiile. Începe, aşadar, ca o petrecere populară plină de viață, în cadrul căreia femeile tebane (bacantele) îl întronează pe Dionysos-Bachus şi sfârşeşte cu ritualul de îngropăciune al învinsului Penteu, regele Tebei, cel care încercase zadarnic să impună legea sa în fața dezlănțuirii simțurilor. Între timp confruntarea ia înfățişări halucinante. De la bucurie la exaltare, delir şi extaz, spectacolul îl urmează pe Euripide, cu excelente argumente realiste care explică şi îmbogățesc mitul antic. Bacantele arată ca nişte târgovețe din aşezarea în

care se petrece acțiunea. Cele două simboluri sunt doi flăcăi chipeşi, buni de iubit, iar întreaga scenă arată ca o gospodărie rurală din care nu lipsesc acareturile, atelajele şi tot felul de obiecte specifice civilizației păstoreşti din care cele mai de efect sunt clopotele cu care Tezeu şi Cadmos se încing zornăindu-le în dansurile lor erotice. Un moment de o rară frumusețe şi semnificație este nunta pe care o imaginează regizorul în momentul travestirii lui Penteu, o îngemănare tragică între Eros (Dionysos) cu Tanatos (Penteu) în care mireasa va fi sacrificată şi crucificată sub forma unei paiațe confecționate ad-hoc de actori prin umplerea cu paie a unui costum negru de haine. De un dinamism năucitor, cu frângeri de ritm spectaculoase, cu părți elegiace tandre şi altele antrenant exuberante, cu momente înălțătoare de neuitat, spectacolul punctează clar şi distinct esența tragediei, lăsând spectatorului senzația că a luat parte el însuşi la ritual. Fără stilizări clorotice, fără exibări orgiastice, erotico-pornografice şi simboluri crispate, cum am tot văzut că se joacă pe la noi această piesă, montarea grecilor ne-a arătat un teatru adevărat care-şi merită sensul civilizator. Dintre interpreți să-i menționăm pe Stratos Tzortzoglu, un elegant şi energic Dionysos, şi Christos Sougaris, care-i opune în rolul lui Penteu imaginea unei sobrietăți înnegurate. Meritul cel mai mare revine însă regizorului, Tassos Rantzos, pe care întrebându-l cum ar monta această piesă în altă țară decât Grecia, l-am pus în mare încurcătură.

La Butrinti am avut parte şi de două ***Medee*** ale aceluiaşi Euripide, preferat pentru umanismul lui legendar prin raportare la esențele tari din tragediile lui Sofocle şi Eschil.

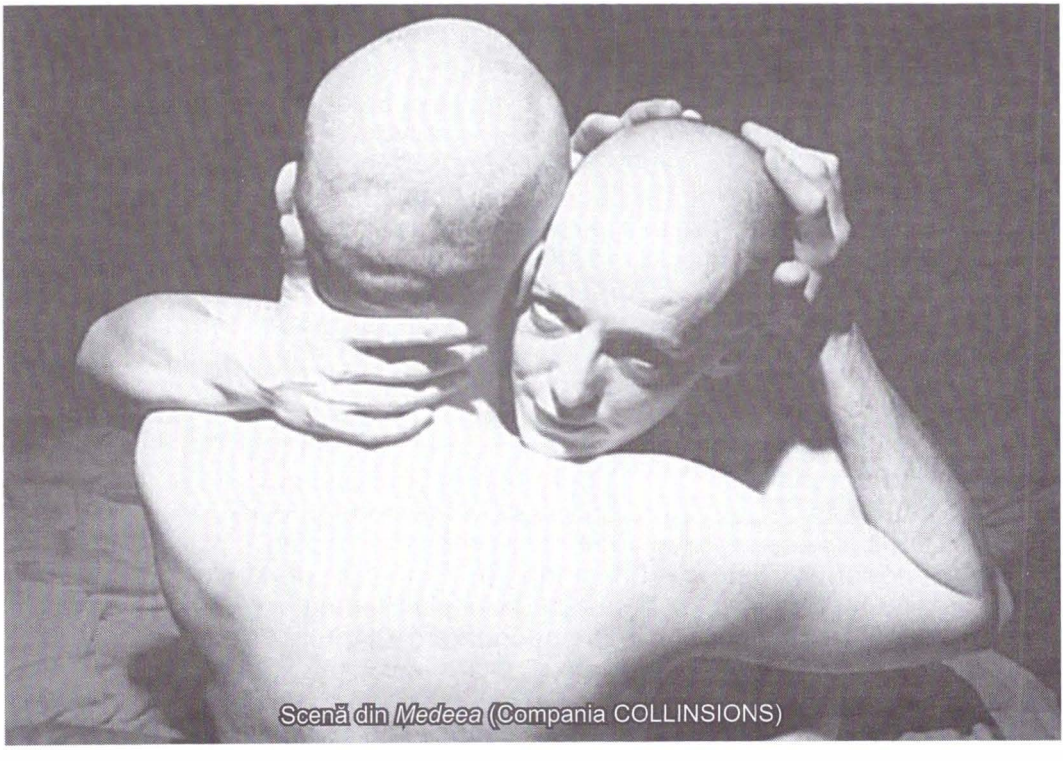

Scenă din *Medeea* (Compania COLLINSIONS)

Mai interesant a fost spectacolul Companiei **Collisions** din Anglia, cu o interpretă energică, originală ca înfățișare (avea capul ras), Denise Evans, pusă bine în valoarea de un ansamblu restrâns, dar bine articulat şi tensionat. Ar putea fi însă de discutat cu cine se mai bate aici Medeea, de vreme ce în disputa cu Jason îi sunt favorabile toate celelelalte personaje, inclusiv corul. Fapta ei abominabilă, uciderea copiilor, mai este scuzată astfel doar de răzbunare, de gelozie, iar întrebarea *e vinovată Medeea?* rămâne tot fără răspuns. Am apreciat fireşte rigoarea pronunției, inclusiv în greaca veche, şi modul în care cei doi îşi aruncau subtil ironiile, ca şi feminismul eroinei, imaginea statuară, monumentală a montării, dar parcă am mai văzut asemenea făcături ar zice cârcotaşii în care stilul e confundat cu calofilia, emoția cu clişeele ei.

Cealaltă *Medee*, a **Teatrului Atelier 31** în colaborare cu Teatrul Național din Tirana, a ratat şi ea ocazia de a ne convinge, cu toată vitalitatea şi talentul interpretei, Emma Andreea. Cu un decor imposibil, care sufoca spațiul şi obtura vizibilitatea, în care actrița stă îngropată vreo trei sferturi din spectacol, regizorul n-a mai reuşit să demonstreze mare lucru din ideile sale, altminteri valabile. Coregrafia ansamblului a impresionat, dar corul a evoluat din păcate în paralel , fiind şi ca stil parcă din altă piesă.

Mai viu şi mai autentic mi- a părut să fie spectacolul **Teatrului Tineretului „Nikolai Binev"** din Sofia cu ***A douăsprezecea noapte*** de Shakespeare. Ideea de a folosi pretextul teatrului în teatru pentru această piesă, care are şi aşa destule travestiuri, n-a fost însă prea fericită. Ea a funcționat fructuos doar inițial, pentru a „juca" naufragiul, şi a revenit în final punând între aceste coperte, nu şi între paranteze, o reprezentație altminteri agreabilă , tinerească, având unele lungimi dar şi multe momente de haz agrementate cu o muzică melodioasă.

Mult aşteptat în Festival, ***Bărbierul din Sevilla*** de Baumarchais în interpretarea Naționalului din Tirana, în regia francezului Eric Vignet, a avut unele probleme cu decorul(find conceput pentru scenă turnantă), dar ne-a înfățişat o idee nouă despre această comedie, acum cam neagră şi epurată de spiritul ei popular. Am văzut, aşadar, un spectacol voit prețios, aseptic, ironizând prin simplificare schema intrigilor care golesc de viață comportamentul personajelor. Un *Bărbier* în *pas des deux*, în care Bartholo e aproape mai important ca Figaro, fiind înfățişat ca un spirit al răului care se strecoară pe vârfuri în scenă sub înfățişarea unui tânăr în straie negre (Nerithan Licaj). La fel de îndoliată e şi Rosina, pupila bine păzită a lui Bartholo pe care o curtează un Almaviva cam copt. Frumos, elegant, acompaniat de o mică orchestră de cameră, „îmbrăcat" în alb şi negru, spectacolul ne-a lăsat cumva pe gânduri. Oare merită să sacrificăm hazul popular al celebrului personaj? În fine, trebuie să menționez în ordinea noutăților şi spectacolul Teatrului de Dramă din Skopje(Macedonia) cu ***Jonadab*** de Peter Shaffer , o legendă orientală cu rădăcini biblice, pe care cunoscutul autor englez a ales-o pentru a ne spune cu siguranță multe lucruri actuale, dar care mie mi-au scăpat cu desăvârşire din cauza lipsei traducerii într-o limbă de circulație. De altfel, printr-un efort demn de laudă, Festivalul a asigurat publicului local traducerea spectacolelor, contribuind în acest fel la succesul evenimentului.

Cu o selecție atentă şi o organizare pe măsură, cea de-a 8-a ediție a **Festivalul Internațional Butrinti 2000** a mai urcat o treaptă spre câştigarea prestigiului său artistic şi cultural.